Sprog i Norden

Titel:	Stavning og bøjning af fremmedord i dansk
Forfatter:	Allan Karker
Kilde:	Sprog i Norden, 1980, s. 7-26
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive

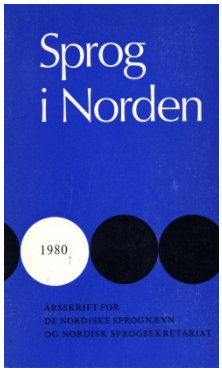

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel
Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed
Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for ’optical character recognition’ og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Stavning og bøjning af fremmedord i dansk

Af *Allan Karker*

Fremmedord og låneord

Så langt tilbage som vi kan følge det danske sprog, støder vi på ord der er lånt fra fremmede tungemål. Blandt de ældste er *embede* og *købe*. I vikingetiden optages ord som *kirke, mønt, kristen, skrive,* og i middelalderen *skole, natur, historie, bukser, køkken, farve, lykke, bange, smuk, svag, begynde, blive, mene, ske, snakke, straks,* og mange flere. Fra nyere og moderne tid kan i flæng nævnes *te, kartoffel, avis, humør, kup, motor, serie, problem, telefon, film, rigtig, munter, slank, brysk, trist, nervøs, smart, bringe, slutte, ane, sondre, kontrollere, imponere, spurte, ekstra.* Men næppe noget af disse ord føles i dag som fremmed. De staves, udtales og bøjes efter danske regler, og de betragtes da også af sprogvidenskaben som l å n e o r d og ikke som fremmedord.

Grænsen mellem fremmedord og låneord er under stadig flytning. I 1744 skrev Holberg *Portraits* med fransk flertalsendelse. 1820 har den yngre Jacob Baden i sin fremmedordbog dansk flertal *Portraiter,* men foreskriver endnu den franske udtale "Portræh"; i 1837 finder vi derimod i J. N. Høsts fremmedordbog at *Portrait* udtales "Portræt", og svarende hertil har Svend Grundtvig 1882 i tillægget til sin håndordbog indført stavemåden *Portræt* (med plur. *Portrætter*).

Et forholdsvis nyt ord som *test* vil de der husker ordets tilblivelsestid — det blev lånt ind fra engelsk omkring 1950 — allerede af den grund kunne fornemme som et fremmedord, skønt det i stavning og udtale virker fuldkommen dansk. Men bøjningen er endnu ikke afklaret. Ganske vist er ordet uden synderlig vaklen blevet henført til fælleskøn, så det hedder *en test* og *testen,* vel i analogi med *en prøve,* men omkring fler-

talsformen er der stadig nogen usikkerhed. Af de velkendte rimord har kun *hest* og *vest* plur. på -e, medens *fest, gæst, læst, præst* og *rest* samt *attest* og *protest* får -er. Mange anbringer *test* i den dominerende gruppe, altså plur. *tester,* men også uændret flertalsform forekommer (måske i analogi med *forsøg*?). Ved siden af disse fordanskninger bruges imidlertid vedblivende den engelske plur. *tests,* og så længe det er tilfældet, vil *test* befinde sig i grænseområdet mellem fremmedord og låneord.

Også udtale og stavning kan fastholde et ord i dette ingenmandsland. For den der følger traditionen og udtaler *dupere* med /y/, er ordet stadig et fremmedord. Men en fordansket udtale med /u/ er efterhånden udbredt og vil antagelig slå igennem, og til den tid vil *dupere* være et låneord. Der er i dansk to indlånte verber der begge udtales /takle/ og bøjes med -ede i præteritum. Det ene er *takle* 'forsyne med mast og rigning', det andet er *tackle* 'angribe, tage fat på'. Hvad udtale og bøjning angår har altså begge ordene dansk form; men kun det første har fået dansk stavning, det andet er ortografisk stavnsbundet som fremmedord.

Et udenlandsk ord må altså have antaget dansk bøjning, dansk udtale og dansk stavning, før det kan siges at have fået dansk indfødsret. Antallet af ufuldstændige naturaliseringer er imidlertid meget stort. Selv om alle fremmede verber nødvendigvis må forsynes med danske bøjningsendelser for at kunne fungere i sproget, kan ordstammen forblive fremmed, som fx i *causere, geare, zoome,* der alle får -ede i præt. Adskillige importerede adjektiver er ubøjelige, fx *lilla, ecru, large, sporty, fair, jaloux,* men andre med lige så fremmedartet ydre bøjes med danske endelser, således *pauver, chik, bizar, lasciv.* De allerfleste fremmede substantiver forsynes med dansk flertalsform; et mindretal har beholdt deres oprindelige pluralis, men den fremmede bøjning kan meget vel være kombineret med fordansket stavning som i *faktum — fakta, karakteristikon — karakteristika, konto — konti, foto — fotos.*

Teori og regulering

En teoretisk drøftelse af fremmedordenes tilpasning til dansk stavemåde kom i gang hos grammatikerne i 1600-tallet. Peder Syv (1663) mente at "C. Q. X. Z. i vort sprog kunde nesten undværes", og i stedet for ph og ps foreslår han at skrive f og s i *Profete* og *Salme*.[1] Diskussionen, der i alt væsentligt uden praktiske virkninger kom til at strække sig over mere end 200 år, skal ikke følges her. Blot skal det noteres at Rasmus Rasks radikale ideer om fordanskning af fremmedordene var led i en tradition: eksempelvis gik allerede den ældre Jacob Baden ind for stavemåder som *Kapitel, kristen, Sirkel, Septer, Sirat, Apotek, Filosof, Salme, Exellense, sjalu*.[2] I N. M. Petersens tillempning fra 1845 blev Rasmus Rasks lære en del af skandinavismen og det teoretiske grundlag for det nordiske retskrivningsmøde i Stockholm 1869, der bl.a. anbefalede at "främmande ord, som kunna anses såsom fullt införlifvade med modersmålet, skrifvas på inhemskt vis".[3]

Under indtryk af den uro som den vedvarende debat om det nordiske forslag fremkaldte, besluttede regeringen at gribe ind. I 1889 udsendte undervisningsministeren en detaljeret bekendtgørelse om retskrivningen, hvori § 22 gav regler for "Fremmede Ords Skrivemaade". Og med et par justeringer i en revideret bekendtgørelse af 1892 (§ 21) er disse regler stadig den officielle rettesnor for stavningen af fremmedord i dansk.

I samklang med vedtagelsen på stockholmermødet 1869 hedder det i den ministerielle bekendtgørelse: "Fremmede Ord, der ere fuldt optagne og indgaaede i Sproget og i Udtalen have tabt de fremmede Lyde, skrives efter Sprogets almindelige Regler: Ansjos, Kaptajn, Kontor, Løjtnant, nervøs, Tempel, Ur, Trone." Men det er bemærkelsesværdigt at denne anvisning er placeret til sidst i paragraffen om fremmedord. Foran den står en lang række indskrænkende bestemmelser, og efter den citerede passus er som slutningsvignet anbragt følgende advarsel: "Dog ombyttes aldrig ch, g, j eller ti med sj (undt. Ansjos)." Den tilpasningsregel der kunne have været den overordnede almene forskrift fremstår herved snarere som en undtagelse; og ud fra eksemplerne kan der nogenlunde sikkert kun

generaliseres til ord med afledningsendelsen -øs (for fransk *-eux*). Yderligere blev tilpasningsreglen forplumret ved at paragraffens oprindelige overskrift (1889) "Fremmede Ords Skrivemaade" i den reviderede bekendtgørelse af 27. februar 1892 var ændret til "Til Vejledning ved fremmede Ords Skrivemaade anbefales følgende Regler". En ledsagende ministeriel bekendtgørelse af samme dato understregede endog at paragraffen "ikke længere er opstillet som Paabud" og "at det staar Skolerne frit ligesom tidligere at skrive fremmede Ord paa en til vedkommende fremmede Sprogs egen Skrivebrug nærmere svarende Maade".

Rigtignok er der ikke få fremmedord der ligesom *test* glider ubesværet ind i dansk, når de blot får tillagt dansk bøjning; det er ord som — ved tilfældets gunst — allerede i det fremmede sprog staves og udtales i overensstemmelse med danske vaner. Som eksempler kan nævnes fra tysk *dorn, gespenst, emsig, hole, prelle,* fra engelsk *bar, partner, tennis, hot, smart, sprinte, teste,* fra fransk *elite, mine, rival, tristesse, reel, dressere, panere,* fra italiensk *furore, valuta, isolere,* fra spansk *silo, tango,* fra russisk *pogrom, tundra,* fra tjekkisk *robot,* fra japansk *harakiri, karate,* fra swahili *safari*; her er kun set bort fra accenttegn i fransk *(élite, réel)* og fra den tillempning i udtalen som repræsenteres af det danske stød (i fx *gespenst, smart, reel, pogrom*). Men der er trods alt kun tale om en brøkdel af de fremmedord som er blevet gængse i dansk. Det store flertal er i originalsproget mere eksotiske med hensyn til udtale eller stavning eller begge dele, og det er for denne meget sammensatte majoritet at bekendtgørelsen giver vejledende retskrivningsregler.

Bekendtgørelsen af 1892

Paragraffen om de fremmede ords skrivemåde falder i 3 afsnit. Det første handler dels om bogstaverne c, q, x, z og w, dels om ps og en række forbindelser med h; det andet handler om lydbetegnelsen i franske ord, og det tredje om brug af enkelt eller dobbelt konsonant. Nedenfor gennemgås de enkelte forskrifter, og eventuelle afvigelser i nutiden noteres.

Bogstavet c. Ifølge bekendtgørelsen skal c udskiftes med k når det udtales som /k/: balkon, eklatant, kommando, konsonant, korps, kriminel, risiko, vakuum, vokal. Derimod beholdes c når det udtales som /s/, også i forbindelsen sc: centrum, cykel, december, disciplin, farce, medicin, ressourcer, risici (plur.), scene, socialist. I mange ord optræder k og c sammen, fx cirka, koncentrere, konference. — Med c for k-lyd har Retskrivningsordbog udgivet af Dansk Sprognævn 1955 (herefter forkortet RO) fx cabriolet, café (el. kafé), cancer, caries, cretonne, eclat, picaresk. Yderligere har Nudansk ordbog (NDO, 10. udgave 1979) bl.a. følgende, der ikke er med i RO: clementin, collage, corsage, coupé (om bil). Af den fordanskede form finans er afledt finansiel og finansiere, medens c beholdes i financier. For fransk c har RO i enkelte ord s: dusør, fars 'køddej', grimasse, kommers, sovs (fr. *sauce*).

Forbindelsen cc beholdes når udtalen er ks: accent, acceptere, succes, vaccinere. — Med cc for k-lyd har RO accoucheur, piccolo, scirocco, staccato, NDO tillige siccativ. Uden for den officielle norm ses ret ofte (ved misforståelse) stavemåder som akceptere, sukces osv.

Forbindelsen ch ombyttes i ord fra græsk og latin med k: arkæologi, bronkitis, katekismus, kemi, kirurgi, klor, kor, orkester, skema, skisma. I franske ord beholdes ch, se nedenfor side 13. — Med ch for k-lyd har RO chiasme, NDO yderligere dolichokefal.

Forbindelsen sch ændres i græske ord til sk: iskias, skema, skisma. I tyske ord beholdes sch: bratsch, frosch (på violinbue), gletscher, rutsche, schuft, schæferhund, tusch; dog skrives sj i bolsje, sjakre og sjofel. Er udtalen sk, ændres sch til sk: forskertse, geskæftig, skakt. — RO har ketsjer og slager 'døgnmelodi'; det sidste ses ofte skrevet schlager.

Bogstavet q. Ifølge bekendtgørelsen ombyttes q i almindelig brugte ord med k: blokere, etiket, karantæne, klike, konsekvent, kvantum, parket, rekvirere, replik. — RO har bl.a. charteque, enquete, mannequin, qua.

Bogstavet x. Ifølge bekendtgørelsen ombyttes x i almindelig brugte ord med ks: eksamen, eksempel, ekstra, instruks, kompleks, krucifiks, luksus, praksis, refleks, saksofon, taks. — RO har bl.a. oxid el. oxyd, oxydere, oxygen, taxa, taxameter, NDO tillige maxi, spex, taxi, telex; den almindelige skrivebrug har oftest saxofon. — Desuden har RO altid ex- foran c: excellere, excentrisk osv., svarende til en regel formuleret i Henrik Bertelsens officielle retskrivningsvejledning (1918). I ordbegyndelse, hvor x udtales som s, er x ligeledes fastholdt: xylofon osv.; bekendtgørelsen har intet herom.

Bogstavet z. Ifølge bekendtgørelsen ombyttes z i tyske ord med s: sart, sats, sitre, stanse 'udskære med hulstempel', svitse, synftig, valse, vansire, vits. Ellers beholdes z: benzin, bizar, bronze, enzym, gaze, lazaret, zebra, zink, zone, zoologisk. — RO beholder z i tyske ord som hetz, nazisme, nertz, NDO desuden i blitz. I en del ikke-tyske ord har RO s: basar, eksem, horisont, topas.

Bogstavet w. Herom siger bekendtgørelsen: "W bruges i Ordene Whig, Whisky og Whist (og i en Sammensætning som Wienervogn); ellers skrives v." I overensstemmelse hermed skrives wienerbrød, wienerpølse osv., mens andre tyske ord har v, således gevalt, gevinst, valdhorn, valfart, valse, verfe, vits, vulst; RO har dog fx edelweiss, wolfram, NDO også breitschwanz. Det er tydeligt at bekendtgørelsen er formuleret før den engelske indflydelse satte ind: retskrivningsnormen har ganske vist tomahavk (udtalt på dansk!), tvist 'bomuldslærred' og vire 'metaltråd' (udtalt med /i/), men RO og NDO har i øvrigt et halvt hundrede engelske ord med w, se nedenfor side 22.

Forbindelsen ps. Bekendtgørelsen foreskriver at ps i ordbegyndelse skal beholdes: pseudonym, psykologi; "dog kan skrives Salme". — I dag er salme enerådende, men der skrives ps i det etymologisk nærstående (men sjældne) ord psalter.

Forbindelsen ph. Ifølge bekendtgørelsen ombyttes ph i almin-

delig brugte ord med f: asfalt, blasfemi, filosofi, fysik, sfære, zefyr. — NDO har philodendron og sphagnum (el. sfagnum).

Forbindelsen th. Ifølge bekendtgørelsen ombyttes th i almindelig brugte ord med t: astma, bibliotek, kateder, teater, tema, teologi, termometer. — RO har lathyrus, marathonløb, python, timothé, NDO tillige thoraxkirurgi.

Forbindelsen rh. Ifølge bekendtgørelsen ombyttes rh i almindelig brugte ord med r: diarré, hæmorroider, rabarber, rapsodi, retorik, reumatisme, rododendron, rytme. — RO har pyrrhussejr, rhesusnegativ, rhinskvin.

Forbindelsen sh. Ifølge bekendtgørelsen skrives sh i visse engelske ord (se herom nedenfor side 22) og i "Ord af andre Sprog (navnlig ikke-europæiske eller saadanne europæiske, som ikke tilhøre vor Sprogæt)": dervish, geisha, janitshar, shah, shaman, sheik, shibbolet; dog skrives sj i kautsjuk og sjakal. — Bekendtgørelsen foreskriver tillige sjako (af ungarsk *csákó*), men RO har genoptaget den pseudo-franske stavning chakot.

Franske ord. Hovedreglen lyder i bekendtgørelsen således: "I franske Ord, selv om de ere almindelig brugte, beholdes den franske Lydbetegnelse, naar i Udtalen særlig franske Lyde (j, g, ch, ll, gn) forekomme; dog bortfalder det stumme e i Enden af Ordene. Ligeledes beholdes Lydbetegnelserne au, eau, ay, oy, oi, ei, ou, e=ø, u, en, em, on, ti, ç, stumt h, stum Endekonsonant. De franske Accenter kunne beholdes. . . . Derimod skrives i Almindelighed for de franske Lydbetegnelser ai og eu henholdsvis æ og ø." I det følgende gennemgås de enkelte bestemmelser og eventuelle nutidige afvigelser.

Med *j* udtalt /sj/ skrives fx ajourføre, jalousi, jaloux, jargon, journalist, jugement, projekt, sujet.

Med *g* udtalt /sj/ skrives bl.a. arrangere, budget, engagement, etage, genere, generøs, geni, genre, ingeniør, jugement, kortege, logi, negligere, orange, passager, prestige, regime, sergent, trikotage.

Med *ch* udtalt /sj/ skrives fx branche, brochure, charmere,

chauffør, chef, chok, douche (sb. og vb.), kaleche, kliché, manchet, march, niche, nonchalant, revanche, tranchere.

Med *ll* udtalt /lj/ skrives fx billard, bouillon, brillant, eskadrille, pavillon, reveille, vanille; med *ll* udtalt /j/ fx detaillist, paillet. — RO har *lj* i bl.a. balje, batalje, bataljon, detalje, detaljeret, emalje, føljeton, medalje, medaljon, patrulje, portefølje. Fordansket udtale med /l/ har billet og papillotter.

Med *gn* udtalt /nj/ skrives fx akkompagnere, champignon, cognac (el. kognak), imprægnere, kampagne, signere, soignere, vignet. — RO har *nj* i det maritime ord banjer (plur., af fr. *bagnes*).

Når franske ord ender på *stumt e*, der også er stumt på dansk, er e bortkastet i fx allé (fr. *allée*), bajonet, etiket 'navneseddel', geni, idé, jalousi, kasket, krapyl, lup, march, musselin, nikotin, omelet, pastil, pincet, serviet, tablet, terrin, toilet 'wc', trist, tyl, vag, visit. Derimod beholdes e når det udtales på dansk, fx blonde, brochure, elite, etage, etikette 'høflighedsnorm', garde, kaleche, mine, niche, orange, parterre, persienne, pjece, prestige, rampe, regime, remise, reserve, terrasse, toilette 'påklædning', vase, vitrine. — RO foreskriver (stumt) e fx i ampere, creme, enquete.

Med *au* udtalt /o/ skrives bl.a. chauffør, pauver, restaurant, restaurator; med *au* udtalt /å/ skrives fx causere, hausse. — RO har dog marodør med o, og i sovs er au (fr. *sauce*) efter udtalen ændret til ov.

Med *eau* udtalt /o/ skrives bl.a. bureau, bureaukrati, cadeau, niveau, plateau, tableau.

Med *ay* udtalt /aj/ skrives bayonneskinke, cayennepeber, mayonnaise, rayon, tokayer. — RO har dog bajonet.

Med *oy* og *oi* udtalt /åj/ skrives loyal, royalist. — RO har konvoj, konvojere, oktrojeret.

Med *oy* og *oi* udtalt /oa/ skrives bl.a. bourgeoisi, clairvoyance, eksploitere, foyer, karmoisin, kurtoisi, loyal, memoirer, pissoir, repertoire, reservoir, soignere, toilet 'wc', toilette 'påklædning'. — Udtalen /åj/ vinder frem i ordet toilet.

Med *ei* udtalt /æ/ skrives fx beige, beignet, peignoir, reinette, reveille, teint.

Med *ou* udtalt /u/ skrives bl.a. boulevard, bouillon, camouflere, clou, deroute, desavouere, douce, douche (sb. og vb.), goutere, jalousi, jaloux, journalist, nougat, outreret, ouverture, partout, potpourri, ragout, ressourcer, retouchere, roulet, silhouet, souper, souschef, souvenir, tournedos, troubadour, velour. — I mange ord er dog indført *u*, således i RO fx bravur, buket, butik, dublere, dusin, dusør, guvernør, kontur, krustade, kulisse, kulør, kup, kupé, kupon, (gøre) kur, kurant, kurtage, kurtisere, kurtoisi, kusine, kutyme, kuvert, kuvøse, lup, musselin, patrulje, piruet, (en) puf, pulje, retur, returnere, rute, rutine, sufflør, suveræn, taburet, tur, turné.

Med *u* udtalt /y/ skrives bl.a. budget, buffet, bulletin, bureau, buste, debut, disput, ecru, etude, flute, frisure, friture, jugement, kalkule, konfekture, kostume, lekture, manicure, menu, miniature, nuance, obskur, ouverture, parfume, parvenu, platitude, procedure, provenu, puré, refusere, resumé, sinecure, succes, sujet, superb, surrealisme, vestibule. — I en del ord er dog indført *y*, således fx i RO: brysk, kanyle, krapyl, kutyme, molekyle, postyr, rekyl, revy, sky (fr. *jus*), tyl, vy (el. vue). I andre ord er udtalen tilpasset stavningen (u), således baluster, humør, kuriøs, rekruttere, statuette.

Med *en* udtalt /ang/ skrives bl.a. abonnement, dekadence, departement, difference, engagere, enquete, ensemble, entré, entreprenør, etablissement, genre, gentil, jugement, kompetence, konference, konkurrence, pension, prætentiøs, reference, ræsonnement, supplement, traktement.

Med *em* udtalt /ang/ skrives fx emballage, ensemble, remplacere. — Bogstavret udtale /æm/ er almindelig i emballage.

Med *on* udtalt /ång/ skrives fx annonce, balkon, ballon, beton, bon, bouillon, champignon, facon, føljeton, jargon, karton, kompagnon, kupon, medaljon, montere, nonchalant, pavillon, perron, renoncere, ræson, salon, sæson, waggon. — Enkelte ord har bogstavret udtale /on/, således bataljon, eskadron, garnison, pension.

Bogstavet *ç* forekommer i RO kun i den franske ordforbindelse (citat-frase) sans façon. I øvrigt skrives facade, facon, faconnere, garcon, garconne, provencaler, provencalsk.

Med *stumt h* skrives boheme, harangue, hausse, huguenot,

silhouet. I alle disse ord forekommer dog også bogstavret udtale med /h/. Enerådende er h-udtalen i hangar, harlekin, hasard, hasarderet, humør. — Det franske stumme h er i RO bortkastet i malør (fr. *malheur*).

Med *stum endekonsonant* skrives fx apropos, atelier, bidet, buffet, cabriolet, chassis, eclat, en gros, filet, foyer, gourmand, gourmet, hasard, kabaret, kommis, kompromis, markis, metier, nonchalant, partout, pendant, point, portier, ragout, restaurant, souper, succes, teint, tournedos, trikot. — I nogle få ord er stum endekonsonant bortkastet i RO: kroki (el. croquis), maki, palæ, relæ. Adskillige ord har fået bogstavret udtale, fx bigot, billet, depot, dublet, eklatant, etat, interessant, korps, kup, kuvert, marengs (fr. *méringues*), parket, portræt, rabat, rapport, respit, taburet, vagabond.

Af de franske *accenttegn* bruges accent circonflexe i RO kun i udtrykkene pêle-mêle, table d'hôte og tête-à-tête samt valgfrit i tête eller tete; der skrives altså betise, gene osv. Accent grave er valgfri i præp. à eller a ("6 pakker cigaretter a 20 styk"), obligatorisk kun i udtrykkene à jour, à la carte, ris à l'amande, tête-à-tête og vis-à-vis; i øvrigt skrives misere, tantieme etc. Accent aigu bruges langt oftere, for at markere et udlydende e som trykstærkt, fx allé, café (el. kafé), communiqué, gelé, idé, kanapé, kliché, protegé, puré, resumé. Derimod bruges é ikke i andre positioner; der skrives fx debut, elite, reel, regime.

Med *æ* for fransk *ai* skrives bl.a. affære, distræt, fadæse, karantæne, kontrær, ordinær, palæ, plædere, portræt, renæssance, ræsonnere, sæson; for *ain* skrives *æn* udtalt /æng/ i fx refræn, terræn. — RO har dog med *ai* fx baisse, clairvoyance, defaitist, faible, flair, mayonnaise, NDO yderligere au pair, creme fraiche, marocain.

Med *ø* for fransk *eu* skrives bl.a. amatør, bøf (fr. *bœuf*), chauffør, debattør, favør, frisør, føljeton, generøs, graciøs, humør, inferiør, ingeniør, kulør, kø (fr. *queue*), likør, manøvre (fr. *manœuvre*), miljø (el. milieu), møbel, nervøs, nevø, portefølje, suffløse, valør, vigør. — Med eu har RO dog fx accoucheur, causeur, charmeur, danseuse, odeur, rafraichisseur.

Paragraffens afsnit om franske ord slutter med følgende

modifikation: "Støder c med K-Lyd i et fransk Ord umiddelbart sammen med en anden fransk Lydbetegnelse, da maa man, naar Ordet bruges paa Dansk, enten ogsaa ombytte denne eller beholde c — f.Eks. Kupé eller Coupé, men aldrig Koupé." Heraf følger for det første at adskillige ord imod hovedreglen staves med u og ikke med ou: kulisse, kulør, kup osv. (citeret ovenfor under ou); for det andet at enkelte ord får y hvor fransk har u: molekyle, rekyl. I praksis er reglen overført på qu: når qu ændres til k, bliver ikke blot ou til u, men stumt s falder bort: buket, kroki (el. croquis), maki — ved inkonsekvens dog markis for fr. *marquis*. Ligeledes fører reglen om æ for ai til at stumt s falder bort i palæ og relæ.

En række franske lydbetegnelser, der ikke er nævnt i bekendtgørelsen, er bibeholdt uændret; det gælder *am* og *an* udtalt /ang/, *im* og *in* udtalt /æng/, *om* udtalt /ång/ og *ui* udtalt /vi/ samt *gu* udtalt /g/. Sjældne er *am, im, om* og *ui*: antichambrere, impromptu, aplomb, etui, suite. Derimod er *an* meget frekvent, gerne i forbindelse med anden fransk skrivemåde: branche, elegance, lancere, rangere, reprimande, restaurant. Også *in* er almindeligt forekommende, fx bassin, bulletin, dessin, gratin, mannequin, point, pointe og (trods ordets engelske oprindelse!) poplin. Kun få ord har *gu* udtalt /g/, således guardejn, gueridon, guillotine, guirlande, harangue.

Enkelt eller dobbelt konsonant. Om en konsonant mellem to vokaler skal skrives enkelt eller dobbelt, retter sig ifølge bekendtgørelsen efter stavemåden i det fremmede sprog som ordet er lånt fra. I overensstemmelse med denne regel skrives der enkelt konsonant i fx tyfus, spektakel, artikel, cykel, anis, etape, skrupel, type, kapitel, konditor; og dobbelt konsonant i fx buffet, okkupere, allé, ræsonnere, hippodrom, kvittere. Men bekendtgørelsen undtager generelt de ord hvori den modsatte stavemåde "er bleven almindelig Brug", således kaffe og nummer med dobbelt konsonant trods enkelt konsonant i fr. *café* og lat. *numerus*; og traditionel og paryk med enkelt konsonant trods dobbelt konsonant i fr. *traditionnel* og *perruque*. RO følger hovedreglen, men har med støtte i den almindelige skrivebrug knæsat fx kontrollere og rekruttere (fr. *contrôler, récruter*).

Hvad der ikke står i bekendtgørelsen

Hermed er der gjort rede for bekendtgørelsens paragraf om fremmedord og dens efterlevelse i nutiden. Men paragrafffen er ikke udtømmende. Foruden enkelte franske lydbetegnelser (omtalt ovenfor side 17) savner man i den regler for behandlingen af diverse fremmedartede skrivemåder i ord fra andre sprog, fremfor alt engelsk.

En af disse fremmede typer er dog delvis berørt, idet bekendtgørelsen som nævnt (side 9) foreskriver at *ti* aldrig må ændres til *sj*. Der skal altså skrives aktie, lektie, tendentiøs og *-tion* i hundredvis af ord som diskretion, funktion, motion, nation, position, revolution. Men tillige skal *-tion*, trods sammenfald i udtalen, holdes adskilt fra de meget mindre hyppige *-sion* og *-ssion*,[4] fx aggression, aversion, diskussion, illusion, invasion, kollision, kommission, passion, refleksion.

En anden type dølger sig i bekendtgørelsens § 14, der bl.a. fastslår at de traditionelle skrivemåder *ei* og *au* ændres til *ej* og *av* (fx sejle, tavs), men tilføjer at ei og au "maa helst beholdes i fremmede Ord". Forholdet er i dag det at kun ganske få ord skrives med *ei*, fx seismograf og sheik; det gængse er *ej*, ikke blot i ord fra tysk som begejstre, flottenhejmer, klejn, svejse, men også i fx greje og pejs fra norsk. Enkelte ældre lån fra tysk har i stedet for *au* fået *ov*: flov, flovse, kovs, smovse (jf. s. 14 sovs for fr. *sauce*); men normalt beholdes *au*, fx august, automat, fauna, haubitser, hydraulisk, kaution, laurbær, pause, plausibel, sauna, staude, traurig. Desuden er *eu* udtalt /øw/ el. /æw/ beholdt i fx europæisk, farmaceut, neurose, neutral, pseudonym, terapeut; ligeså *eu* udtalt /åj/ i efeu og reumatisme, hvorimod RO har *øj* i sigøjner og vindbøjtel.

Herudover kan nævnes at *ie* i nogle tyske ord er ændret til *i*, fx i bise, forlibt, gedigen, hib; med *ie* skrives derimod liebhaver, misliebig, wienerbrød. Stumt *h* foran konsonant er bortkastet i fx føn, gebyr, gemal. De tyske vokaltegn *ä, ö, ü* er fordansket i fx gelænder, geschæft, salonfæhig, schæferhund, føn, gehør, gebyr, gemytlig, synftig; for *äu* skrives *øj* i fx søjle.

En række ord fra italiensk og spansk skrives i overensstemmelse med bekendtgørelsens almindelige regler for fremmed-

ord, således cello, cigarillo, fascist, giro, influenza, lazaron. Også *z* udtalt som /ts/ er normalt bibeholdt, fx intermezzo, razzia, scherzo, ligesom i de græske ord skizofren og trapez; en undtagelse er skitse (ital. *schizzo*). Italiensk skrivemåde er bevaret i ord som loggia (udtalt med /dj/), ghetto og spaghetti (med stumt h), spansk skrivemåde i fx poncho (med /tsj/) og guerilla (med stumt u og med /lj/; sp. *guerrilla*).

Bekendtgørelsen afskaffede brugen af *dobbelt konsonant* foran en anden konsonant (§ 20: sikkre, tappre ændres til sikre, tapre osv.). Men der skrives nu fx soufflé, sufflør (RO). Dobbelt konsonant efter vokal sidst i en stavelse skrives i fx celluld, løss (RO), finnjolle, gløgg (NDO).

Engelske ord. Bekendtgørelsen omtaler af engelske skrivemåder kun *ch, sh* og *w*. Der skal skrives fx punch, sherif, shirting, dog ansjos (af *anchovies*), sjal (af *shawl*) og sjippe (forvanskning af *skip*). Med w anerkender bekendtgørelsen kun whig, whisky og whist (jf. s. 12).

Forklaringen er at lånene fra engelsk endnu ved udgangen af 1800-årene var ret få, og at de fleste af dem allerede var tillempet dansk udtale og stavning, således (at) bakke, boks, bokse, dræne *(drain)*, fjæs (forvanskning af *face*), hive *(heave)*, jute, karry *(curry)*, kiks *(cakes)*, klos *(close)*, klovn, klub, koks *(cokes)*, komfortabel, kroket, kutter, kvæker *(quaker)*, mikse, nonsens, sentimental, sjækkel *(shackle)*, slække *(slack)*, smart, snobbet *(snobbish)*, strejke *(strike)*, tank, tjans *(chance)*, tot 'stram' *(taut)*, træne *(train)*, tunnel, turist, turnips, tvist 'bomuldslærred', tørn *(turn)*, vire 'metaltråd'. Ændringerne af c, x og ai til k, ks og æ er i fuld overensstemmelse med bekendtgørelsen.

Siden århundredskiftet har det almindelige kendskab til engelsk imidlertid været stadig voksende, og nyoptagne engelske ord har derfor gennemgående beholdt deres fremmede stavning og (tilnærmet) engelske udtale. I det følgende gives en oversigt over engelske stavemåder som afviger fra eller ikke er forudset i reglerne om fremmede ord i bekendtgørelsen af 1892.

Med *a* udtalt /æj/ skrives i RO bl.a. baby, bacon, cornflakes,

grapefrugt, shaker; NDO har yderligere fx make-up, shaver, stationcar, tape, teenager. Den ældre udtale /æ/ bruges endnu i pace, race 'fare af sted', yalelås (RO) og blazer (NDO). — Med a udtalt omtrent som dansk /år/ skrives fx all right, hall 'forstue', overall, volleyball (RO), walkie-talkie (NDO). — I en del engelske ord udtales a med en anden a-kvalitet end stavningen efter danske normer indicerer: snævrere, mere æ-agtig i fx gangster (RO), band, camp, facts, happening (NDO); mere åben, omtrent som dansk /ar/ i basket(ball) (RO), freelance, master (NDO).

Med *ai* udtalt /æj/ skrives fx cocktail, container (RO), entertainer, raid, trailer (NDO); med *ai* udtalt /æ/ fx fair, mohair, plaid, unfair (RO).

Med *aw* udtalt omtrent som dansk /år/ skrives fx crawl, trawler (RO).

Med *ay* udtalt /æj/ skrives fx essay (RO), layout, playboy, speedway, spray (NDO); ligeså okay, der dog oftest skrives som forkortelsen o.k.

Med *c* udtalt /k/ skrives mange ord, bl.a. bacon, cardigan, clearing, clinch, clip(s), cockpit, cocktail, container, copy-right, cornflakes, cottoncoat, cowboy, crawl, crosse, handicap, mimicry, plastic, scooter, score, scrapbog, tonic (RO), cafeteria, camp, camping, caravan, coaster, comeback, computer, curler, facts, housecoat, musical, popcorn, (science) fiction, scoop, stationcar, uppercut (NDO).

Med *ch* udtalt /sj/ nævner bekendtgørelsen punch; hertil svarer i RO også fx check 'pengeanvisning', choker, clinch, ketchup, lunch, lynche, match, sketch. Derimod forudser bekendtgørelsen ikke ch udtalt /tsj/ i fx champion, checke 'kontrollere', sandwich (RO), charter (NDO).

Med *ck* skrives fx back (i fodbold osv.), check, cockpit, cocktail, hockey, jockey, knockout, kricket, lockout, slacks, tackle 'angribe, tage fat på', trick, truck (RO), knickers, lumberjacket, puck (NDO).

Med *d udtalt som klusil efter vokal* skrives fx badminton, heade, speed, speede, speeder, tweed (RO).

Med *stumt e* skrives fx cape, hurdle, juice, nurse (RO), image, tape (NDO).

Med *ea* udtalt /i/ skrives fx cleare, gear, heat, speaker, teaktræ, team (RO), beat (NDO). Med *ea* udtalt /e/ el. /æ/ skrives fx heade, sweater (RO).

Med *ee* udtalt /i/ skrives fx jeep, roastbeef, speeder, speedometer, spleen, tweed, weekend (RO), freelance, sightseeing, teenage (NDO).

Med *ew* udtalt /ju/ skrives fx interview, steward, stewardesse (RO).

Med *ey* udtalt /i/ skrives fx hockey, jersey, jockey, volleyball (RO).

Med *g* udtalt /dj/ skrives fx gentleman, gin, manager (RO). Med *g* udtalt /dsj/ skrives average, image, teenage, teenager (NDO).

Med *i* udtalt /aj/ skrives fx guide, offside, outsider, pie, wire 'metaltov' (RO), design, liner, minded, timing (NDO) samt verbet time 'afpasse tiden'. — Med *i* udtalt /ö/ skrives fx flirt, flirte (RO), T-shirt (NDO).

Med *ie* udtalt /i/ skrives fx bogievogn, caddie, pier (RO), briefe, collie, walkie-talkie (NDO).

Med *igh* udtalt /aj/ skrives fx all right, copy-right, skylight (RO), fighte, highbrow, lighter, sightseeing, spotlight (NDO).

Med *j* udtalt /dj/ skrives fx jazz, jeep, jersey (også med ældre fordansket udtale /jærsi/), jetfly (også med /j/), job, jockey (også med ældre pseudofransk udtale /sjokaj/), joker, juice, jungle, jury (også med /j/), pyjamas (også med /j/) (RO), jukebox, lumberjacket (NDO).

Med *stumt k* foran n skrives fx knockout (RO), knickers, know-how (NDO).

Med *stumt l* skrives fx halfback (RO), boxcalf, walkie-talkie (NDO).

Med *o* udtalt /ow/ el. /öw/ skrives fx go, lotion, slowmotion (NDO). — Med *o* udtalt /ö/ skrives teamwork (NDO).

Med *oa* udtalt /ow/ el. /öw/ skrives fx cottoncoat, roastbeef, toast (RO), coaster (NDO).

Med *oi* udtalt /åj/ skrives fx oilskin, pointer (RO), hydrofoilbåd (NDO).

Med *oo* udtalt /u/ skrives fx boomerang, goodwill, scooter, shampoo (også udtalt med /o/) (RO), booke, boom, look,

scoop, swimming-pool, zoome (NDO).

Med *ou* udtalt /aw/ skrives fx knockout, lockout, outsider (RO), all round, housecoat, layout (NDO).

Med *ow* udtalt /åw/ skrives fx bowlerhat, bungalow, cowboy (RO). — Med *ow* udtalt /ow/ el. /öw/ skrives fx show (RO), bowling, know(-how), slowmotion (NDO). — Med *ow* udtalt /aw/ skrives fx highbrow, (know-)how, sitdownstrejke (NDO).

Med *oy* udtalt /åj/ skrives fx boykot, cowboy, royalty (RO), destroyer, playboy (NDO).

Med *qu* udtalt /kv/ el. /kw/ skrives fx quilte, quiz, squash (RO).

Med *sh* udtalt /sj/ skrives i overensstemmelse med bekendtgørelsen (se s. 19) fx fashionabel, shaker, shampoo, sherry, shorts, show, squash (RO), finish, hash, shaver, shoppe, smash (NDO).

Med *u* udtalt /ju/ skrives fx producer (RO), computer, musical, (at) tune (NDO). — Med *u* udtalt omtrent som kort dansk /å/ skrives bluffe, dumping, lunch, pick-up, run, struggler, truck, trust, unfair (RO), butler, butterfly, duffelcoat, make-up, pub, uppercut (NDO). — Med *u* udtalt /ö/ skrives fx hurdle, nurse, purser (RO), curler (NDO).

Med *ui* udtalt /u/ skrives fx juice (RO), cruise (NDO).

Med *w* udtalt /v/ skrives waggon (med fransk udtale /vagång/), watt (udtalt /vat/), whist (RO); med *w* udtalt /v/ el. /w/ skrives fx sandwich, swagger, sweater, tweed, whisky (RO); med *w* udtalt /w/ skrives fx centerforward, goodwill, weekend, wing, wire 'metaltov' (RO), housewarming, speedway, swimming-pool, teamwork, twist 'art dans', walkie-talkie, western, whipcord (NDO). Desuden skrives w i forbindelserne aw, ew, ow (se s. 20—22).

Med *x* udtalt /ks/ skrives fx cox orange, foxterrier, plexiglas, sixpence 'blød kasket' (RO), jukebox, lastex, mixer, sex (NDO).

Med *y* udtalt /aj/ skrives fx nylon, skylight (RO), butterfly (NDO). — Med *y* udtalt /i/ skrives fx baby, cherry brandy, copy-right, hobby, jury, karry, pony, sherry, toddy, whisky (RO), city, fifty-fifty, handy, lobby, party, sporty (NDO). — Med *y* udtalt /j/ skrives fx yacht, yalelås, yoga (NDO).

Med *z* udtalt /s/ skrives fx jazz, quiz (RO), blazer, bulldozer, zoome (NDO).

Med *dobbelt konsonant* sidst i en stavelse eller foran anden konsonant skrives fx bluff, dress, goodwill, grill, hall 'forstue', offside, overall, pullover, struggler, watt, volleyball (RO), boss, bulldozer, stress (NDO). Derimod er stavningen fordansket i fx buldog, drible, rafle (RO).

Fremmedordenes bøjning

Som allerede nævnt (s. 8) bliver de allerfleste fremmedord indpasset i danske bøjningsmønstre. Ubøjelige ord — interjektioner som *okay,* præpositioner som *via,* adverbier som *partout* — er naturligvis i denne henseende fuldstændig problemfri. De udgør dog vistnok under 3 % af fremmedordene. Antagelig er de øvrige fordelt på omkring 7 % adjektiver, 15 % verber og 75 % substantiver.[5]

Adjektiverne følger normalt det danske mønster, fx bizar, plausibel, smart — bizart, plausibelt, smart — bizarre, plausible, smarte — smartere, smartest (men vel helst mere/mest bizar, plausibel). Ubøjelige er adjektiver der ender på vokal i skrift eller udtale, fx orange, douce, handy, ecru, jaloux; desuden enkelte på konsonant, fx fair.

Verberne går ind i den dominerende svage bøjningsklasse, med præt. på -ede. I infinitiv får engelske verber tillagt -e (evt. med konsonantfordobling), fx briefe, geare, droppe; ender verbet i forvejen på -e, udtales dette på dansk, fx shake /sjæjke/. Bøjningsmønsteret er altså lancere, hetze, geare, shake — lancerer, hetzer, gearer, shaker — lancerede, hetzede, gearede, shakede — lanceret, hetzet, gearet, shaket. Et særsyn er det at hive (af eng. *heave*) er blevet henført til samme stærke bøjning som blive, gribe osv.: hiver — hev — hevet.

Substantiverne får i de fleste tilfælde den hyppigste danske flertalsendelse, nemlig -er (eller -r, hvis entalsformen ender på -e), fx café, chef, enzym, farce, geni, gevinst, ghetto, guru, hobby, klub, miljø, razzia, relæ, replik. Færre får endelsen -e, således alle hvis entalsform ender på tryksvagt -er, fx bulldozer, gletscher; desuden fx boks, pejs, tank. Og enstavede

neutrumsord er gerne uændrede i plur., fx chok, hib, korps, trick. Men en del ord bevarer i bøjningen mindelser om deres fremmede oprindelse.

Nogle få latinske ord på *-us* bøjes som katekismus — katekismen — katekismer; således radius, eventuelt globus, kursus (ntr.).

En del latinske ord på *-um* bøjes som spektrum — spektret — spektrer, akvarium — akvariet — akvarier, museum — museet — museer; fx centrum, evangelium, gymnasium, jubilæum, kranium, kriterium, ministerium, privilegium, studium — og den danske nydannelse skuffedarium.[6]

I nogle få latinske ord kan *-en* ændres til *-in-* under bøjningen, fx pronomen — pronominet — pronominer; tilsvarende eksamen, tentamen, volumen.

Latinske flertalsendelser forekommer i et mindre antal substantiver, fx stimulus — stimuli, gestus — gestus, tempus — tempora, faktum — fakta, metrum — metra; ligeså græsk karakteristikon — karakteristika. Visse ord findes kun i latinsk flertalsform, fx personalia, realia.

Italiensk flertalsform forekommer i fx risiko — risici, konto — konti. Den ital. plur. spaghetti bruges på dansk som sing.: spaghettien.

Adskillige *engelske* substantiver har *plur. på -s,* fx check, cowboy, essay, musical, party (parties), sketch (sketches); gentleman har plur. gentlemen. Nogle bruges kun i flertal, fx cornflakes, facts, slacks. En del kan have både engelsk og dansk plur., fx sketch, stencil, test, trick, truck. Enkelte engelske flertalsformer er på dansk blevet omtolket som ental, således clips (også clip), kiks, pyjamas, turnips.

Ved de fremmede pluralisformer bliver *den bestemte form* problematisk på dansk. Den undgås efter -a, men -ene kan tilføjes efter -i og -s, fx kontiene, clipsene, cornflakesene. Men når et engelsk ord bruges både i ental og flertal på dansk, føjes -ene gerne til entalsformen, fx essayene, sketchene, trickene; eller der "konstrueres" en dansk plur. på -er, hvortil der så føjes -ne, fx cowboyerne, musicalerne, i analogi med fuldt fordanskede bøjningsformer som klovnerne, trusterne, festivalerne.

x + kolli

Et ortografisk dilemma

Medens fremmedordenes bøjning reguleres alene af sprogbrugen, der sørger for en — eventuelt gradvis — tilpasning af de allerfleste ord, er stavningen lagt i meget faste rammer gennem de vejledende ministerielle regler af 1892, der endnu i dag, næsten et århundrede senere, i det store og hele efterleves. På en del punkter har den almindelige skrivebrug ganske vist tilladt sig afvigelser, som så er blevet knæsat i nye udgaver af den officielle retskrivningsordbog. Men en virkelig konflikt er aldrig opstået, hvad der naturligvis hænger sammen med de ministerielle forskrifters orakelbud: næsten enhver afvigelse kan retfærdiggøres ved henvisning til enten at det pågældende ord "er fuldt optaget og indgået i sproget" eller at det tværtimod bør skrives "på en til det fremmede sprog nærmere svarende måde". Uovervindelig modvilje hos de skrivende var således anledningen til at forsøgsvis fordanskede stavemåder som *bulevard* og *kræm* blev redresseret til *boulevard* og *creme* i RO 1955. Men det var også den almindelige skrivebrug som var baggrunden for at *coutume* og *distrait* samtidig blev til *kutyme* og *distræt,* og at de valgfri stavemåder *plaid* el. *plæd* og *plaidere* el. *plædere* blev fikseret som henholdsvis *plaid* og *plædere.* I de senere år er det blevet almindeligt at skrive *ræs* 'overvældende arbejdsbyrde, jag' og *ræse* 'fare af sted' (NDO); RO har kun *race.* Men ellers er det et særsyn at et engelsk ord i dag omstaves på dansk.

Den store masse af lån fra engelsk er jo af historiske årsager ikke udtrykkelig omfattet af den ministerielle bekendtgørelse. Hvad ville det betyde for skriftbilledet om de almindelige regler for fremmede ords skrivemåde blev anvendt også på de engelske?

Summarisk udtrykt fører en sådan tillempning til skrivemåder som følgende: *kafeteria, kardigan, klinch, handikap, skore; kvilte, kvis; foksterrier, seks; plæd.* Men eksperimentet dækker kun et fåtal af ord. Det er allerede tvivlsomt om det kan udvides til fx *klearing, kocktail, koaster, skvash,* hvor fordanskede konsonantbogstaver støder sammen med særlige engelske vokalbetegnelser. Et næste skridt kunne da være at

fordanske vokalerne også. Det lader sig vel gøre for *kliring*, men *skvåsh* (hvor sh ifølge bekendtgørelsen skal beholdes!) tager sig besynderligt ud, og hvordan overhovedet gengive *ai* og *oa*? Disse diftonger /æj/ og /ow/ er klart forskellige fra hvad der på dansk skrives *ej* og *ov* — de vil kræve indførelse af hidtil usete bogstavforbindelser. Det er derfor ikke muligt at fordanske stavningen af ord som *trailer, tape, shake, spray,*[7] *toast, slowmotion, show*. Selv hvor engelsk og dansk vokalkvalitet falder (omtrent) sammen, kan ordstrukturen volde problemer: Vil man ændre *ea* til *i*, går det vel an i *kliring* for *clearing*, men *team* kan ikke skrives *tim*; denne stavemåde må udlæses enten med stød på den lange vokal (rimer på *kim, lim, rim*) eller med kort vokal og stød på konsonanten m (rimer da på navnene *Kim* og *Tim*). Lige så umulige er *hit* for *heat, spid* for *speed, sumlinse* for *zoomlinse, bum* for *boom, skup* for *scoop*. Når *plaid* forsøgsvis har kunnet staves *plæd*, hænger det sammen med at ordet udtales med stød på vokalen, ligesom *bar, dræn, gear, pie* og *ræs*; disse ord er altså i udtalen "fuldt optagne og indgåede" i dansk. Men ord som *boom, fair, heat, juice, pool, scoop, speed, spleen, team, zoom* med lang vokal uden stød er stadig fremmedord og kan ikke fordanskes ved omstavning alene.

Noter

1 Danske Grammatikere I, udg. Henrik Bertelsen, Kbh. 1915, s. 124 og 136.
2 Forelæsninger over det Danske Sprog, Kbh. 1785, s. 12 f., 18 og 76 f. I 4. udgave (1812) er *Exellense* ændret til *Eksellense*.
3 Språk och stil 1903, s. 235.
4 Jf. Henning Spang-Hanssen & Frans Gregersen i Meddelelser fra Dansklærerforeningen 1979, s. 366—377.
5 Generaliseret ud fra skønnet hos Knud Sørensen: Engelske lån i dansk, Kbh. 1973, s. 88 f.
6 Ved ord på -ium er der en vis tendens til at fordanske mønsteret ved at udskifte -ium med -ie, fx akvarie, kranie, studie. Se nærmere Arne Hamburger i At færdes i sproget, Kbh. 1975, s. 47—52.
7 Anderledes med norsk og svensk, som har diftongen /æj/: no. *treiler* (el. *trailer*), *teip* (el. *tape*), *sprei* (el. *spray*), sv. *tejp, sprej* (el. *spray*).

 × nemlig æj og åu (??)